

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

19.02. 2025

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Анастасії СКАКОВСЬКОЇ на тему «Організаційно-
психологічні детермінанти страхів у дітей з онкогематологічними
захворюваннями в умовах стаціонарного лікування» поданої на здобуття
ступеня доктора філософії
у галузях знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»,
07 «Управління та адміністрування»
за спеціальностями 053 «Психологія», 073 «Менеджмент»**

Кафедра практичної психології навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши на розширеному засіданні публічну презентацію наукових результатів дисертації Анастасії СКАКОВСЬКОЇ на тему «Організаційно-психологічні детермінанти страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування», а також оцінку рецензентів та учасників фахового семінару, проведеного 06 лютого 2025 року, констатує наступне:

Актуальність теми дослідження. Питання онкогематологічних захворювань є значною проблемою, оскільки число хворих дітей неухильно збільшується. В часі війни в Україні дана проблематика онкогематологічних хвороб стає ще більш актуальною.

За даними національного канцер-реєстру України онкологічні захворювання крові є одними із найбільш поширених серед дитячих онкологічних хвороб.

Психосоціальна ситуація хворої дитини, що обумовлена онкогематологічним захворюванням і процес лікування негативно впливає на її загальний розвиток, порушує емоційну рівновагу, викликає страх, підвищує тривожність та знижує поріг психічної стійкості.

У хворобі дитина піддається стресу та фрустрації. Окрім стресу, пов'язаного із самою хворобою, ситуація захворювання супроводжується лікарняним стресом, лікарняне середовище актуалізує страхи у маленьких пацієнтів.

Тривала госпіталізація призводить до особистісних змін та є фактором соціальної депривації, фрустрації потреб дитини. Під час перебування в онкостационарі дитина зіштовхується з інвазивними маніпуляціями, наслідками хіміотерапії, променевої терапії, гормональної терапії, зазнає змін у власному образі «Я». Досвід перебування в умовах стаціонарного лікування, ізоляція дитини від природного та соціального середовища здатні активізувати дитячі страхи. Онкологічне захворювання дитини є також травматичною ситуацією для всієї родини і принципово змінює функціонування сім'ї, впливає на відносини всередині сім'ї, відносини з навколишнім середовищем.

За результатами аналізу наукових джерел виявлено різноманітні підходи до вивчення проблеми страхів, проте більшість авторів визначають страх як реакцію на конкретну, визначену, реальну загрозу. Стаціонарне лікування сприймається дитиною як ситуація реальної загрози: страх перед можливими наслідками лікарських маніпуляцій, розуміння загрози для життя та усвідомлення смерті.

Варто зазначити, що більшість праць, які присвячені вивченню психологічних аспектів у онкохворих дітей зосереджені на вибірці досліджуваних онкохворих дітей з різними видами онкопатології й недостатня кількість праць висвітлює психологічні особливості пацієнтів виключно з онкогематологічними захворюваннями.

На науково-теоретичному рівні актуальність дослідження визначається недостатньою вивченістю організаційно-психологічних детермінант страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування, тому тема нашого дослідження *«Організаційно-психологічні детермінанти страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування»* є актуальною і потребує додаткової уваги як психологів так і суспільства в цілому

Дисертацію виконано згідно з планами наукових досліджень. Дисертаційне дослідження виконане у межах науково-дослідних тем кафедри теоретичної психології Інституту управління, психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ «Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві» (2018-2021 рр., державний реєстраційний номер: 0118U005373), «Психологія особистості фахівця в умовах військового часу та поствоєнної реабілітації» (відкрита 2022 р., державний реєстраційний номер: 0122U002532).

Метою дисертаційного дослідження є визначити, теоретично дослідити та емпірично опрацювати організаційно-психологічні детермінанти страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування.

Досягнення обраної мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

1) здійснити аналіз теоретико-методологічних засад організаційно-психологічних детермінант страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями;

2) визначити організаційно-психологічне підґрунтя проведення дослідження організаційно-психологічних детермінант страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями;

3) дослідити особливості страхів у дітей з онкогематологічними хворобами в умовах стаціонарного лікування та розробити теоретичну модель організаційно психологічних детермінант страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування;

4) емпірично встановити зв'язок між страхами дітей з онкогематологічними хворобами та віком досліджуваних, рівнем тривожності, почуттям провини та іншими негативними почуттями, рівнем самооцінки, уявленням про хворобу, індивідуальним досвідом онкогематологічного захворювання, досвідом стаціонарного лікування, індивідуальним досвідом сім'ї, досвідом інших пацієнтів в лікарні, стосунком з медичним персоналом;

5) розробити на основі моделі корекційну програму подолання страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування.

Об'єктом дослідження є організаційно-психологічні детермінанти страхів.

Предметом дослідження є організаційно-психологічні детермінанти страхів у дітей молодшого шкільного віку з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування.

Методологічна основа дослідження. Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети дослідження використовувались такі **методи**:

Теоретичні: аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, моделювання.

Емпіричні: структурний опитувальник дитячих страхів для дітей молодшого шкільного віку (модифікація А. Скаковська), малюнок хвороби, методика «Мої почуття» (А. Скаковська), дитячий апперцептивний тест (САТ, Л. Белак, С. Белак) за схемою аналізу адаптивних механізмів М. Haworth, дитячий варіант шкали очевидної тривожності (CMAS), методика виявлення тривожності у дітей Р. Теммла, М. Доркі, В. Амен, опитувальник «Усвідомлення смерті», методика незакінчених речень, тест на визначення рівня самооцінки «Драбинка» (В. Щур), анкета «Хто винен у моїй хворобі?» анкета для батьків досліджуваних, бесіда з використанням інтерв'ю.

Методи статистичного опрацювання результатів: Shapiro-Wilk Test, аналіз і порівняння статистичних даних за t-критерієм Стюдента, коефіцієнтом К. Пірсона з використанням кореляційного та факторного, кластерного аналізів, порівняльного аналізу. Обробка отриманих даних і графічна презентація результатів дослідження здійснювалась за допомогою комп'ютерного пакету статистичних програм STATISTICA 13.3.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в узагальненні й обґрунтуванні організаційно-психологічних детермінант страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування.

У дисертаційному дослідженні вперше:

- визначено організаційно-психологічні детермінанти страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями;

- розроблено теоретичну модель організаційно психологічних детермінант у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування;

- емпірично встановлено зв'язок між страхами дітей з онкогематологічними захворюваннями та віком дітей, рівнем самооцінки, особливостями переживань негативних почуттів, почуттям провини, рівнем тривожності, уявленням про хворобу, досвідом онкогематологічного захворювання, досвідом сімейної системи, досвідом перебування в лікарні, стосунком з медичним персоналом.

Визначено:

- особливості страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями.

Поглиблено:

- наукові уявлення про організаційно-психологічні детермінанти страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування;

- розуміння про особливості страхів у дітей з онкогематологічними хворобами.

Набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічні напрацювання проблеми організаційно-психологічних детермінант страхів у дітей молодшого шкільного віку з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів дослідження практичними психологами, клінічними психологами, психотерапевтами, які працюють з дітьми-онкопацієнтами з метою надання ефективного психологічного супроводу та психологічної допомоги дітям з онкогематологічними захворюваннями. Результати дослідження організаційно-психологічних детермінант страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями надасть можливість психологам та психотерапевтам кращого розуміння організаційно-психологічних детермінант страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями, що дозволить покращити якість психологічної допомоги пацієнтам. Результати дослідження можуть бути використані в психокорекційних програмах подолання страхів у дітей з онкозахворюваннями, у впровадженні програм та заходів психологічного супроводу в дитячих онкостаціонарах. Зміст теоретичної частини та результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для підготовки професійних психологів та підготовки навчальних програм з глибинної психології, клінічної психології, психоонкології, психології здоров'я.

Результати дослідження **впроваджено** в освітню діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження від 09.10.2024 № 53), Українського Католицького Університету (акт впровадження від 20.08.2024 № 577/24); впровадженні в комунальному некомерційному підприємстві Львівської обласної ради «Клінічний центр дитячої медицини» (акт впровадження від 16.07.2024 № 655).

Сформульовані в роботі теоретичні положення та отримані результати емпіричного дослідження використані у навчальних програмах таких курсів як:

«Основи арттерапії», «Психологія сім'ї та сімейне консультування», «Психологія хвороби та психологічний супровід онкохворих».

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел 283 найменування, з них 77 кирилицею та 206 латиницею та 10 додатків. Основний текст дисертації складає 170 сторінок. Робота містить 4 таблиці та 79 рисунків на 60 сторінках. Повний обсяг дисертаційної роботи складає – 461 сторінку.

Особистий внесок здобувачки. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, є результатом самостійного дослідження здобувачки. Опубліковані праці здобувачки зазначені у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження представлені на всеукраїнських та міжнародних конференціях: IV міжнародній науково-практичній конференції «Психоонкологія-2020» (м. Київ, 2020р.); міжнародній науково-практичній конференції «Приоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики» (м.Харків, 2020р.); II науково-практичній конференції «Гуманітарні та природничі науки: актуальні питання» (м. Дніпро, 2020р.); II міжнародній науково-практичній конференції «Потенційні шляхи розвитку науки» (м.Київ, 2020 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття» (м. Харків, 2020 р.); XI міжнародній науково-практичній конференції «Modern research in world science (м. Львів , 2022р.); Scientific research in the modern world : proceedings of the 8th International scientific and practical conference. Perfect Publishing (м.Торонто,2023р.); V міжнародній науково-практичній конференції «European scientific congress». (м. Мадрид, 2023р.); V міжнародній науково-практичній конференції з дитячої та юнацької психотерапії української спілки психотерапевтів (м. Львів, 2023р.); V міжнародній науково-практичній конференції з дитячої та юнацької психотерапії української спілки психотерапевтів, (м. Ужгород, 2023 р.); V міжнародній науково-практичній конференції «European congress of scientific achievements» (м. Барселона, 2024 р.)

Публікації. Положення та висновки, сформульовані у дисертації, опубліковано у 5 наукових працях, серед яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 1 розділ у колективній монографії; 11 наукових праць у збірниках за матеріалами конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Наукові праці, в яких опубліковано наукові результати дисертації:

1. Скаковська А. В. Теоретичні підходи до вивчення дитячих страхів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки.2018. № 2. Том 1. С. 113–119. <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/496>

2. Скаковська А. В. Вивчення домінантних страхів у дітей з онкологічними захворюваннями на різних стадіях лікування. *Психологічні перспективи*. 2020. Вип. 36. С. 189–207. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2020-36-189-207>

3. Скаковська А. В. Особливості екзистенційних страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями. *Екзистенція страху життя і смерті в сучасних реаліях: мультимодальні та мультикультуральні аспекти (теоретичний та психотерапевтичний досвід)* : колективна монографія /за заг. ред. Г. Католик. Львів : Видавництво Отців Василіян «Місіонер», 2022. 352 с. С. 311 – 332. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5055>

4. Скаковська А.В. Вивчення образу хвороби в малюнках дітей з онкогематологічним діагнозом на різних стадіях лікування з відмінним досвідом хвороби. *Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ, серія «Психологічна»*. 2024. Вип. 1. С. 60-68. <https://doi.org/10.32782/2311-8458/2024-1-9>

5. Скаковська А.В. Дослідження медичних страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування. *Журнал «Перспективи та інновації науки»*. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина» 2024. Вип. 9 (43). С. 661-671. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-9\(43\)-661-671](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-9(43)-661-671)

Наукові публікації, що засвідчують апробацію матеріалів:

6. Скаковська А. В. Аналіз малюнків страхів у дітей з онкогематологічним діагнозом. *European scientific congress : The 5th International scientific and practical conference (Madrid, June 12–14, 2023)*. Barca Academy Publishing, Madrid, 2023. Рр. 264–269.

7. Скаковська А.В. Вивчення актуальних страхів у дітей з онкогематологічним діагнозом під час переживання онкозахворювання та домінантних страхів до хвороби. *European congress of scientific achievements : The 5th International scientific and practical conference (Barcelona, May 20-22, 2024)*. Barca Academy Publishing, Barcelona, 2024. Рр. 272–274.

8. Скаковська А. В. Вивчення медичних страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями. *«Нашого цвіту по всьому світу – скарби української нації»* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції з дитячої та юнацької психотерапії української спілки психотерапевтів (м. Ужгород, 18–19 листопада 2023 р.). Ужгород, 2023. С. 67–69.

9. Скаковська А. В. Вивчення образу хвороби в малюнках дітей, що хворіють на онкогематологічні захворювання. *Психоонкологія–2020* : відеоматеріали IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 25 вересня 2020 р.).

10. Скаковська А. В. Вивчення страхів та домінантних захисних механізмів у дітей з онкогематологічними захворюваннями. *Modern research in world science : The 11th International scientific and practical conference (Lviv, January 29–31, 2023)* SPC «Sci-conf.com.ua», Lviv, 2023. Р. 889–892.

11. Скаковська А. В. Вивчення страхів у дітей молодшого шкільного віку, що хворіють на онкогематологічні захворювання. Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9–10 жовтня 2020 р.). Харків, 2020. С. 83–87.

12. Скаковська А. В. Дослідження кореляційного зв'язку страхів та рівня самооцінки у дітей з онкологічними захворюваннями. Потенційні шляхи розвитку науки : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20–21 листопада 2020 р.). Київ, 2020. С. 13–14 .

13. Скаковська А. В. Дослідження кореляційного зв'язку страхів та якостей особистості у дітей з онкологічними захворюваннями. *Гуманітарні та природничі науки: актуальні питання* : матеріали II науково-практичної конференції (м. Дніпро, 23–24 жовтня 2020 р.). Дніпро ; Херсон, 2020. С.122–126.

14. Скаковська А. В. Дослідження рівня тривожності у дітей з онкологічними захворюваннями. *Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 11–12 грудня 2020 р.). Харків, 2020. С. 115–119.

15. Скаковська А. В. Особливості переживання провини дітьми з онкопатологією та схильності до звинувачення інших у своїй хворобі. *Актуальні проблеми психології і педагогіки* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 13–14 листопада 2020 р.). Харків, 2020. С. 132–136.

16. Скаковська А. В. Результати бесіди вивчення особливостей страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями. *Scientific research in the modern world : proceedings of the 8th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing (Toronto, June 1–3, 2023). Toronto, 2023. Pp. 409–412.

З огляду на викладене, можна резюмувати, що дисертація Анастасії Скаковської на тему «Організаційно-психологічні детермінанти страхів у дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах стаціонарного лікування» подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузей знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», 07 «Управління та адміністрування» за спеціальностями 053 «Психологія», 073 «Менеджмент»:

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для психології;

2) виконана дисертанткою самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження авторки;

3) відображена в 16 публікаціях, зокрема: 4 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 розділ у колективній монографії, а також у 11 тезах доповідей на науково-практичних заходах, що демонструє повноту попереднього оприлюднення результатів дослідження;

4) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Психологія та менеджмент організації» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальностями 053 «Психологія», 073 «Менеджмент», у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузей знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», 07 «Управління та адміністрування» за спеціальностями 053 «Психологія», 073 «Менеджмент».

Головуючий на засіданні кафедри:
Т. в. о. завідувача кафедри практичної
психології навчально-наукового інституту
управління, психології та безпеки
Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор психологічних наук, доцент

Євген КАРПЕНКО